

Vin

TRENURILE SANITARE ROMÂNE

Considerațiuni generale asupra vagoanelor sanitare

Înainte de a intra în descrierea amănunțită a trenurilor sanitare, vom da o mică recapitulare istorică, a fazelor dezvoltării acestei idei.

Deja în anul 1884 Consiliul medical superior al armatei, ocupându-se cu ambulanțele militare și având în vedere modelele de instalațiune a trenurilor sanitare aduse de ministerul de război de la expozițiunea de igienă din Berlin, a găsit: că trăsurile de ambulanță nu sunt suficiente și nici cel mai bun mijloc, pentru evacuarea răniților și bolnavilor de pe câmpul de război, pentru a fi transportați în spitalele de garnisoane, stabilite în diferite părți ale țării, și că trenurile sanitare sunt singurele, care ar putea procura cel mai bun mijloc, pentru aceste transporturi.

Conduc de această idee, consiliul medical superior al armatei a luat în discuție cestiunea formării trenurilor sanitare și între altele, propune ministerului să adopte instalațiunile pentru trenurile sanitare după modelul instalațiunilor trenurilor sanitare Bavarese și în același timp, să intervină pe lângă Direcțiunea generală a căilor ferate, ca să modifice toate vagoanele sale astfel, ca la un moment dat, ele să poată fi îndestrate cu instalațiunile necesare, pentru formarea trenurilor sanitare, iar pe viitor la comanda de vagoane noi, să se aibă în vedere aceste instalațiuni și să li se introducă modificările necesare pentru acest scop.

Pe baza acestor propuneri, ministerul de război în înțelegere cu ministerul lucrărilor publice, a numit o comisiune mixtă, însărcinând-o să studieze cestiunea mai de aproape și să propună o soluțiune definitivă.

După mai multe debateri, avute în diferitele sale ședințe, comisiunea mixtă a făcut propunerea sa definitivă în Martie 1887, care să servească ca program pentru studiile ulterioare, propunere, care a formulat-o în modul următor:

1) Numărul vagoanelor unui tren de călători fiind limitat la maximum 24 vagoane prin regulamentele în vigoare pe căile noastre ferate, am convenit: că și trenurile sanitare a căror viteză maximă nu va întrece de 40 km. pe oră în nici un punct al liniilor, vor fi compuse tot din 24 vagoane, din care 16 vor fi afectate exclusiv la transportul răniților și anume: 15 pentru soldați și 1 pentru ofițeri de toate gradele; iar celelalte 8 vagoane, vor fi destinate la diferite servicii speciale, după cum se indică mai departe sub No. 3.

Prin urmare: fie-care tren sanitar va putea transporta 150 soldați; dacă admitem 10 soldați și 5 ofițeri de fie-care vagon, dacă admitem 5 paturi în vagonul respectiv.

Având în vedere că armata noastră se compune din 4 corpuri de armată și ținându-se seamă de numărul eventual al răniților de evacuat, găsim necesar a se înființa, de la început, câte două trenuri sanitare de fie-care corp de armată, adică în total 8 trenuri sanitare permanente.

2) Ajungând la convicțiunea, că, din parcul de vagoane actual al căilor ferate, nici un tip nu se poate adopta cu înlesnire și promptitudine pentru transportul eventual de răniți, comisiunea este de părere de a se construi vagoane noi pentru acest scop, după tipul vagoanelor de călători cl. IV din Germania, de sistem dis cu intercomunicațiune. Aceste vagoane în timp de pace, ar fi întrebuințate pentru transportul călătorilor și prin urmare ar fi prevă-

dute de la început cu instalațiunile necesare pentru încălzirea, iluminarea, ventilațiunea, suspensiunea și comunicațiunea dealungul trenului, în cât întrebuințarea lor, ca vagoane de ambulanță sau sanitare, poate avea loc în fie-care moment; nefiind a se face prealabil, de cât niște adaptațiuni foarte neînsemnate.

3) Fie-care tren sanitar se va compune maximum din următoarele vagoane:

Un furgon așezat imediat după locomotivă, acesta va fi un vagon de bagagiu seria D. fără nici o modificare, și servește ca vagon de siguranță.

Un vagon pentru comandantul trenului și pentru personalul medical, acesta va fi un vagon de cl. I cu intercomunicațiune.

Un vagon pentru aprovizionare.

Un vagon pentru bucătărie.

Un vagon pentru efecte de spital.

Un vagon sală de mâncare.

Un vagon pentru munițiunile răniților, acesta va fi un vagon de marfă ordinar.

Un vagon pentru transportul ofițerilor răniți; acesta va fi un vagon de clasa I-a sau clasa II-a, cu intercomunicațiune și amenagiat prealabil.

15 vagoane sanitare pentru trupă.

Un vagon final de siguranță; acesta va fi un vagon seria D sau Gb. În cât numărul vagoanelor de construit din nou după tipul propus sub No. 2 ar fi de $19 \times 8 = 152$ vagoane.

4) Toate instalațiunile care constituie echipamentul trenurilor sanitare, vor fi în timp de pace duse într-o magazie anume construită la noul spital militar și cât se poate mai în apropiere de Gara de Nord.

5) Vagoanele de construit se vor proiecta în vederea tipului de targă admis la Ministerul de Rezbel.

Iar mai târziu comisiunea a complectat propunerea sa sub forma următoare:

1) Aprobându-se planul de vagon sanitar de Direcțiunea generală a căilor ferate ale Statului. Acest plan s'a redactat pe bazele stabilite de comisiune cu deosebire că numărul paturilor în fie-care vagon va fi de 8 în loc de 10 cum se ficsase atunci. Pentru transportul eventual al ofițerilor răniți sau bolnavi se vor întrebuința tot vagoane construite după acest plan, cu deosebire că, în fie-care vagon se vor instala numai 4 paturi în loc de 8.

2) Considerînd că numărul vagoanelor sanitare pentru transportul soldaților răniți sau bolnavi, se ficsase la 152 bucăți și în vedere că în urma unei deciziuni ulterioare, vagoanele de acest tip vor serviși la transportul ofițerilor răniți, sau bolnavi, comisiunea a fixat în mod definitiv la 160 numărul vagoanelor sanitare, de acest tip, ce trebuie să intre în compozițiunea celor 8 trenuri sanitare.

În vedere însă că, prin întrebuințarea acestor vagoane în timp de pace ca vagoane de călători clasa IV-a, o fracțiune din ele se vor afla în reparațiune, comisiunea, pentru a asigura la cas eventual formarea trenurilor sanitare ast-fel cum s'a ficsat opiniază: că este absolut necesar a se comanda și o cantitate suplimentară de vagoane de rezervă.

Numărul vagoanelor de rezervă este de 5 de fie-care tren sau de 40 peste tot. Prin urmare numărul total al vagoanelor de comandat, după planul aprobat, este după părerea comisiunei, de 200 bucăți.

3) Pentru a grăbi construcțiunea vagoanelor sanitare, comisiunea considerînd pe de o parte că timpul necesar numai pentru construcțiunea vagoanelor este aproximativ de un an, iar pe de altă parte avînd în vedere că studiul mobilierului acestor vagoane nu se poate termina de cât aproximativ în 4 luni, emite părerea că este oportun a se comanda de pe acum vagoanele cu ferăriile lor fixe, rămânînd ca în timpul construcțiunei lor, să se studieze în detaliu, mobilierul necesar fie-cărui vagon și apoi să se comande separat de vagoane.

Aceste propuneri aprobate de Minister, s'a dispus ca Direcțiunea C. F. R. prin serviciul de ateliere și material rulant, să studieze cestiunea în detalii și să o introducă în fapt; punîndu-i la dispozițiune și fondurile necesare, din creditul de 4,000,000 din 1887 al Ministerului de Rezbel destinat pentru cumpărare de vagoane.

În urma acestei deciziuni și după ce s'au făcut studiile de detaliu necesare care au fost adoptate și de comisiunea mixtă. În anul 1888, aceste vagoane au fost comandate la societatea Anonimă de construcțiuni Franco-Belge Reismes.

Tot în același timp s'a dispus confecționarea echipamentelor, parte prin comande în streinătate parte în țară și parte în atelierele C. F. R. ast-fel că astăzi cele 8 trenuri sanitare sunt complectate

și se pot forma în fie-care moment când necesitatea ar cere.

După această expunere restrânsă a dezvoltării trenurilor noastre sanitare, să intrăm în descrierea lor mai amănunțită și a modului lor de întreținere.

Cele 200 vagoane (din care 130 fără frână și 70 cu frână) destinate pentru transportul răniților, sunt înscrise în parcul vagoanelor C. F. R. în modul următor și anume: Un număr de 168 (dintre care 112 fără frână și 56 cu frână) s'au semnat cu seria C^d III și s'au destinat pentru timpul de pace la transportul călătorilor de clasa III-a, în care scop ele au fost prevăzute cu bănci de clasa III-a demontabile, iar restul de 32 vagoane (dintre care 18 fără frână și 14 cu frână) sunt însemnat cu seria C^d IV și au fost lăsate fără bănci în interior, spre a servi: unele ca vagoane sanitare permanente, iar altele la transportul de lucrători sau călători cl. IV.

Ca vagoane sanitare permanente care sunt destinate pentru servicii speciale și a căror instalare ar necesita un timp mai îndelungat, sunt instalate de o dată: 8 vagoane cu frână ca magasiu pentru efecte de spital, destinate câte unul pentru fie-care tren. Un vagon fără frână, instalat ca bucătărie, un vagon fără frână, instalat ca farmacie și sală de disecție, și un vagon cu frână ca sufragerie și sală de mâncare. Aceste din urmă trei vagoane (bucătărie, sufragerie și farmacie) servesc pentru formarea imediată a unui tren sanitar și ca model pentru instalarea vagoanelor respective pentru celelalte trenuri sanitare. Cu modul acesta, nu s'a scos din circulație de cât un număr minim de vagoane.

Toate rechisitele pentru instalarea trenurilor sanitare, s'au predat cu anume inventare, în păstrarea noului Spital militar, conform decisiunii luate de mai'nainte.

Tipul vagoanelor destinate pentru trenurile sanitare și amenajarea lor pentru transportul răniților.

Toate vagoanele sanitare sunt cu intercomunicație și identice între ele. În cea ce privește forma exterioară a cutii vagonului, șasiul, suspensiunea, aparatul de cuplare și aparatul de ciocnire, sunt de

acelaș tip cu a vagoanelor noi de cl. III-a pentru transportul de călători și satisfac prescripțiilor tehnice, impuse de regulativul uniunii căilor ferate germane. Alegerea acestui tip de vagon pentru vagoanele sanitare, a fost făcută în scop ca aceste vagoane în timp de pace, să fie întreținute pentru transportul de călători.

Lungimea vagonului din tampon în tampon este de 9750 m/m.

Cutia exterioară a vagonului are o lungime de 7310 m/m lățime de 3100 m/m.

Pentru accesul ușilor de intrare, ambele extremități ale vagoanelor sunt prevăzute cu câte o platformă.

Fie-care platformă, are pe părțile laterale câte o scară pentru urcat, o placă de comunicație pentru stabilirea intercomunicației și de fie-care parte a plăcii de comunicație câte o balustradă de siguranță.

Intrarea în vagoane are loc pe la ambele capete, prin câte o ușă cu două canaturi, având o lărgime totală de 1635 m/m; deschidere suficientă pentru încărcarea sau descărcarea targelor cu răniți: un canat de ordinar rămâne închis și numai al doilea servește ca ușă de comunicație pentru personal.

Fie-care balustradă este formată de doi stâlpi montați pe două supoarte fixate pe traversa frontală a vagonului. Legătura între acești stâlpi și supoarte este făcută în formă de șarnier, astfel, că stâlpii și prin urmare balustradele, sunt mobile și nu sunt înțepenite și ținute în pozițiunea verticală, de cât cu ajutorul unor buloane care trec prin niște găuri anume destinate pentru acest scop; așa că dacă se scot aceste buloane, balustrada basculează și se poate lăsa în afară până ce ea pozițiunea horizontală.

Scopul acestei construcțiuni, este pentru a lăsa persoanele libere și a înlesni manipularea targelor la imbarcarea sau debarcarea răniților.

Fie-care balustradă mai are câte o brățară pentru sprijinul la trecerea dintr'un vagon în altul, când balustradele sunt fixate în pozițiunea lor verticală. Când însă se manipulează cu targile și balustradele se lasă în pozițiunea horizontală, brațul trebuie mai întâi întors și alipit pe fața balustradei, spre a permite așezarea acestora unele peste altele.

Pe fie-care părete frontal al vagonului s'a fixat un suport de felinar destinat pentru atârănarea unui felinar, ce va servi la iluminatul persoanelor în timpul manipulării târgilor cu răniți.

Interiorul vagonului este împărțit în două compartimente. Unul mai mare și altul mai mic comunicând între ele printr'o ușă. Pe partea mijlocie și pe toată lungimea vagonului, plafonul este prevădut cu un lanternou care pe ambele laturi este prevăzut cu geamuri și ventilatoare ce se pot închide sau deschide prin manevrarea levierelor.

Fie-care compartiment este prevăzut cu câte o lampă de cupeu așezată în plafonul lanternoului.

În compartimentul mare este instalată o sobă pentru ars cocs, care să păstrează în o cutie.

Pentru trecerea căldurei din compartimentul mare în compartimentul mic d'asupra ușei de comunicație s'a lăsat o deschizătură mascată cu o pânză de sârmă.

Tot în acest compartiment, în partea opusă sobei, s'a adoptat o gaură acoperită cu o clapă de tablă. Această gaură servește la montarea unui closet când vagonul este instalat pentru transportul răniților, iar în partea de sus, la grinda lanternoului și la plafon, sunt fixate niște cârlige pentru atârnat o perdea, destinată să mascheze closetul.

Pentru a se putea fixa instalațiunile destinate la formarea paturilor de răniți, în ambele compartimente ale vagonului s'au făcut niște găuri în podeală, iar în păreții longitudinali s'au aplicat la stâlpii de lângă ferestre niște cârlige în număr de 8 pentru fie-care compartiment. Cârligele sunt mobile în jurul unui șarnier permițându-le a lua pozițiunea horisontală sau a fi ridicate și ascunse într'o scobitură făcută în stâlpii păreților, unde sunt menținute cu un vîrtej în tablă de fer.

În fine, tot pe pereții longitudinali ai ambelor compartimente, sunt fixate 8 perechi de scoabe, care servesc la agățarea polițelor ce s'au prevăzut pentru fie-care pat, după cum vom vedea mai departe.

Instalarea unui vagon pentru transportat răniți

În fie-care vagon sanitar să instalează 8 paturi; 4 în compartimentul mare și 4 în compartimentul

mic; ele sunt superpuse două câte două și dispuse pe lângă păreții longitudinali. Paturile sunt formate de niște târgi montate pe 4 pernițe (resoarte tambur) puse pe brațele a două capre, care sunt fixate de păreții longitudinali cu cârligele de la stâlpii ferestrelor și cu niște zăvoare introduse în găurile din podeală.

De-asupra fie-cărui pat, să agață în scoabele de la pereți câte o poliță așezată la înălțime convenabilă care servește ca masă, pe care să așeze o scuițătoare și un pahar de tablă smălțuită pus la dispozițiunea fie-cărui bolnav.

De asemenea în compartimentul mare pe partea opusă sobei se instalează closetul care este mascat cu o perdea paravan. Tot în acest compartiment să mai instalează un dulăpior servind ca lavuar și masă de noapte, un scaun, o scară de serviciu și două cane pentru apă, una de 3 și alta de 9 litre capacitate.

Paturile pentru răniți, formând partea esențială a instalațiunei sanitare, este necesar a se face o descriere detaliată, a construcțiunei și modului lor de instalare.

Piesele mai principale din care se compun paturile sunt târgile. Ele servesc a aduna răniții de pe câmpul de bătăe, sau a-i lua din lazarete și a-i imbarca în trenurile sanitare precum și pentru a forma patul așezându-le împreună cu bolnavul pe caprele instalate în vagon; însă pentru a reduce efectul sguduiturilor produse în mersul vagoanelor s'a interpus între targă și capre niște pernițe elastice.

Targa. Targa se compune din doi drugi de lemn longitudinali, legați între ei cu două speze transversale imbinat cu picioarele.

Platforma târgii este formată de împletitura a niște chingi de cânepă, unele transversale fixate pe o bordură de lemn legată cu șurupuri de drugi longitudinali, iar altele longitudinale legate de spezele târgii cu ajutorul unor curele cu cataramă.

Pentru a complecta patul pe targă să așterne o saltea și o pernă umplută cu pae, un cearceaf și o pătură pentru învelit.

Caprele. Fie-care din cele două capre care servesc pentru formarea a două paturi superpuse, se compune dintr'un picior de lemn drept unghiular montat pe o talpă. De picior și de talpă sunt legate cu șarniere două brațe ale căror capete sunt

armate cu un manșon de tablă de fer prevăzute cu câte o gaură ce servește la ficsarea caprelor de pereții vagonului, cu ajutorul cârligelor instalate în stâlpii ferestrelor, după cum s'a arătat în descrierea generală a vagonului sanitar.

Tipul de capră, compus de un picior și două brațe mobile, a fost ales în scop de a înlesni imaginarea și transportarea lor. În care scop ambele brațe să culcă pe piciorul caprei așezându-le unul peste altul.

Afară de aceasta, pentru a împedece alunecarea caprelor pe podeala vagonului, la talpa fiecărei capre s'a aplicat un zăvor care să introducă în gaura corespunzătoare din podeala vagonului.

Pe fie-care braț al caprei, sunt așezate câte două pernițe elastice pe care vin așezate târgile. Aceste pernițe au forma unei tobe, compuse de un cilindru de pele înfundat cu două discuri de lemn și între care sunt întinse 4 resoarte spirale de sârmă de oțel, pentru a'i da elasticitatea necesară. Pe fundul superior sunt ficsate două bucăți de lemn între care să așezeze capetele târgilor legându-le de perniță cu curele. Iar pe fundul inferior s'a aplicat urechea în care să îndroce brațul pentru a ficsa pernița de capră.

Până aci făcându-se descrierea diferitelor rechizite și a modului lor de instalare în aceste vagoane pentru a le transforma în vagoane sanitare. Complotăm această descriere cu inventarul unui asemenea vagon:

Inventar

Opt târgi, opt capre, 32 pernițe (tambur), opt saltele și opt perne umplute cu pae, opt cerșafuri, opt pături, opt policioare de lemn, opt scuiători de tablă smălțuite, opt pahare de tablă smălțuite, un scaun de câmp, una scară mică dublă, un closet complet, una perdea mare care maschează closetul, un dulap lavuar și masă de noapte, un lighean de tablă smălțuit, una oală de noapte de zinc, două pahare de tablă smălțuite, una cutie de tablă de fer pentru combustibil, zece perdele de pânză de dril pentru ferestre, una cană mare pentru apă, una cană mică pentru apă, una sobă, una lopățică pentru cărbuni și un vâtraiu,

Vagon Bucătărie

Acest vagon este luat dintre vagoanele sanitare ambulante fără frână (vezi descrierea vagonului sanitar) și nu diferă de acestea de cât prin instalațiunile interioare, care'l transformă într'o bucătărie ambulantă destinată a prepara mâncarea necesară răniților și personalului unui tren sanitar.

În compartimentul cel mare lângă pereții longitudinali, pe o parte este instalată o mașină de bucatărie (plită) de 2110^m_m lungime și 1000^m_m lățime, prevăzută: cu două ochiuri mari în care sunt instalate două cazane de aramă pentru supă sau alte mâncări; unul având o capacitate de 80 de litri, iar al doilea de 60 litri; mai având încă trei ochiuri mici pentru oale, un cazan simplu pentru încălzit apă și un cazan cu 4 găuri pentru 4 cane de porcelan, destinate a ferbe medicamente în apă feartă; și 4 cuptoare pentru prăjit de asemenea mai are și două clape de serviciu.

Această mașină are trei cuptoare pentru foc dintre care unul în față și câte unul pe ambele laturi, funcționând fie-care independent unul de altul, având însă același coș comun

Combustibilul necesar pentru această mașină, să păstrează într'o cutie de tablă de fer, așezată lângă perete.

Tot pe această parte în colțul de lângă ușă, s'a instalat un lavabou cu țevă pentru scurgerea zoilor și alăturis'a instalat un trunchiu de lemn cu o măsură de stejar, pentru tăeat carne.

Tot în acest compartiment pe cea-l'altă parte, s'a instalat un spălător de vase cu capac având trei despărțituri căptușite cu tablă de zinc.

Supt acest spălător s'a pus o găleată pentru lăsaarea apei murdare.

Lângă spălător se află o masă de manipulație cu o mașină pentru tocat carne.

De asemenea s'a mai instalat un dulap de bucătărie, și în fine s'a instalat diferite polițe și cuere, etc., pentru păstrarea ustensilelor și vaselor de bucătărie.

În compartimentul cel mic, pe o parte sunt instalate două paturi sanitare superpuse pentru bucatar cu ajutorul său; iar de partea opusă, s'a pus un dulap, identic cu cel din compartimentul mare, un răcitor (ghețarie) o, și polițe.

În ambele compartimente s'a instalat câte o puțină pentru apă, fie-care de câte 320 litri capacitate.

Afară de acestea în timp de serviciu acest vagon va trebui prevăzut și cu o lampă de serviciu.

Inventarul acestui vagon este următorul:

Inventar

Una mașină pentru gătit bucate cu: două cazane de aramă pentru fiert bucate, unul de 80 și altul de 60 litri capacitate. Un cazan de aramă pentru încălzit apă; Un cazan de aramă cu 4 borcane de porțelan pentru fert medicamente; Una cutie din tablă de fer pentru păstrat combustibilul cu: una lopățică de fer pentru cărbuni și un vătrai de fer; Un trunchiu de stejar cu un tocător; Un toporaș de mână; una policioară de lemn pentru atârnat cuțitoaia; una cuțitoae pentru ras tocătorul; un șghiab lavabou la colț din tablă pentru spălat și aruncat zoi; două tave de aramă; două opritori de lemn pentru fixat tavele la perete; cinci cuere de fer fixate la perete; șase polițe de lemn; un suport de fer pentru atârnat linguri de lemn; șase linguri de lemn; două site; două strecurători mari; una masă de lemn cu sărtar și cu fața îmbrăcată cu tablă de zinc; una mașină pentru tocat carne; un dulap mic fixat pe perete cu două linguri mari de fer spoite pentru supă; două strecurători spoite (linguri); două furculițe mari spoite; un ciocan de lemn pentru bătut carne; un mai pentru bătut ouă; una cutie fixată pe perete pentru păstrat, un satir și șase cuțite de diferite mărimi; un spălător cu trei despărțituri îmbrăcat cu tablă de zinc pentru spălat vasele; una găleată de zinc pentru zoi; două putini de lemn cu capac de 320 litri capacitate pentru apă, fixate pe câte două capre de lemn; două pânii de tablă de zinc pentru turnat apă în putini; un rezervor pentru gheață cu canea de alamă și căptușit cu tablă de zinc; două paturi sanitare cu două capre și pernițele lor; două saltele umplute cu pae; două cearșafuri și două pături pentru învelit; zece perdele de pânză de dril pentru ferestre.

Vagon sufragerie

Acest vagon este luat dintre vagoanele ambulante cu frână și instalat spre a servi ca sufragerie și sală de mâncare.

Instalațiunea interioară să compune: din 4 mese de câte 2^m 400 lungime pe 400^m lățime; așezate în lungul vagonului și câte două în fiecare compartament; 4 lavițe de asemenea de 2^m 400 lungime pe 500^m lățime, având picioarele mobile legate cu șarnier pentru a le putea strânge și înlesni înmagazinarea lor. Lavițelor li s'a dat lățimea de 500^m spre a putea servi și ca lavițe de culcat. Afară de aceasta, în compartimentul mare sunt instalate trei dulapuri dintre care unele sunt destinate pentru păstrarea diferitelor tacămuri și vase de sufragerie, precum: farfurii, sticle, samovare, etc., iar altul este destinat pentru coloniale, pâine, etc.

În ambele compartimente sau mai instalat și diferite polițe.

Inventarul următor arată toate obiectele ce aparțin acestui vagon.

Inventar

Patru mese de lemn cu picioare mobile, patru bănci de lemn cu picioare mobile, una sobă, una cutie de tablă pentru combustibil, una lopățică pentru foc și un vătrai, un dulap de lemn cu etajeră și uși cu sită, una scândură pentru tăiat pâne, patru sticle pentru apă, șase-spre-zece pahare de sticlă pentru apă, un dulap cu etajeră cu 4 uși și 2 sertare, cinci căldări de aramă cu capace, de diferite mărimi, patru polițe de lemn, un dulap cu etajeră cu 4 uși și 2 sertare, opt-zece pahare de tablă smălțuite, 144 linguri, 144 cuțite de masă și 144 furculițe, două-spre-zece gamele duble de aramă cu capace, trei samovare de alamă și zece perdele de dril pentru ferestre.

Vagon farmacie și sală de disecție.

Acest vagon, care este luat dintre vagoanele sanitare fără frână, scopul acestei instalațiuni este de a prepara medicamente pentru bolnavi și în acelaș timp de a putea face în casuri grave operațiuni chirurgicale.

În compartimentul mic s'a instalat farmacia, iar în compartimentul mare s'a instalat sala de disecție.

Farmacia constă din următoarele instalațiuni: Una masă cu diferite sertare și tablă de mar-

moră, cu o etajeră pentru ustensilele necesare la operațiunile de farmacie. Alte două dulapuri cu sertare pe care sunt montate rafturile sunt destinate pentru borcane și sticle cu medicamente.

La unul din colțuri s'a instalat un lavuar. Afară de acestea, în farmacie s'a mai instalat o canapea dormedă două scaune și polițele.

Sala de disecție este înzestrată cu următoarele instalațiuni: Una masă mobilă de disecție; după modelul Spitalului militar; așezată în mijlocul compartimentului. Una masă dulap, mobilă de fer cu geamuri, destinată pentru uneltele chirurgicale și putându-se fixa de podeală cu niște zevoare. Și pentru complectarea instalațiunilor pentru operațiunile chirurgicale, sa'a instalat: patru irigătoare de 10 litri capacitate, așezate pe niște polițe speciale ce sunt fixate câte două de fie-care părete longitudinal.

Uneltele și toate vasele trebuințioase pentru operațiuni, s'au instalat în două dulapuri cu rafturi.

Afară de acestea, în acest compartiment s'a mai pus niște panere cu care se complectează instalațiunile sălii de disecție.

Inventarul următor arată în detaliu toate instalațiunile și ustensilele cu care este înzestrat vagonul în cestiu.

Inventar (în farmacie)

Un dulap cu placă de marmură și una etajeră cu următoarele obiecte de manipulațiune:

Una cumpănă tară; Două cumpene de os mari; Două cumpene de os mici; Una cutie cu ponderi de la 1 kg. la 1 gram; Una cutie cu ponderi de la 50 centigrame la un centigram; Două lingurițe de os cu 2 capete; Două lingurițe de alpaca; Patru spatule diferite de alpaca; Un compresor de dopuri, de alamă; Una mașină de pilule, de alamă; Un rotunditor de pilule, de metal nichelat; Patru mojară; Două mojară de alamă; Două măsuri de porcelan una până la 500 grame și una până la 100 grame; Două măsuri de metal una până la 500 gr. și una până la 100 grame; Patru pahare Berzelius; Două filtre de porcelan; Două pânii de sticlă; Un tripod pentru filtre; Două infusoare de metal; Una lampă de spirt cu caserolă; Una pereche foarfeci; Un briceag cu două limbi și un tire-bouchon; Un

aparat Șevtzić pentru capsule; Una călimară; Șase cârpe de șters; Șase cârpe de strecurat; Un aparat pentru prepararea oxigenului cu două baloane de cauciuc Limousin; Una farmacopee română; Două dulapuri cu etajeră și diferite despărțituri pentru borcane și sticle de medicamente cu: Trei-deci și patru borcane de 210 grame etichetate (10 colorate); Trei-deci și două borcane de 100 grame etichetate (10 colorate); Dece borcane de porcelan patrăte etichetate de 400 grame; Dece borcane de porcelan patrăte etichetate de 100 grame; Opt-spre-dece sticle de 1000 gr. etichetate; Opt-spre-dece sticle de 280 gr. etichetate (din care 4 colorate albastru); Opt sticle de 100 gr. etichetate (din care trei colorate albastru); Opt sticle de 50 grame etichetate (din care trei colorate albastru); Un dulap lavuar cu 2 uși și capac cu: Un ibric de tablă smălțuită, Un lighean de tablă smălțuit; Două pahare de tablă smălțuite; Una canapea îmbrăcată cu pele și una perne; Două scaune simple; Două polițe precum și Dece perdele de dril pentru ferești.

În sala de disecție:

Una masă de disecție; una masă de fer cu geamuri pentru conservat instrumente, patru supoarte cu curele pentru fixat irigatorii, patru sticle cu dopuri de cauciuc și tub de sticlă pentru irigatori, un dulap cu 2 uși și tablă de zinc pentru păstrat: patru pahare (capac) pentru sticle, patru tave de sticlă, patru tave de alamă cu capace. Un dulap cu 9 despărțituri și 2 uși pentru păstrat: două borcane de sticlă cu robinete, două borcane de tablă smălțuite de diferite mărimi, două tave de porțelan (pătrate), una tavă lungă de tablă smălțuită. Un coș de nuele mic și un coș de nuele mare, una sobă cu o lopățică pentru foc, un vâtrai și una cutie de tablă de fer pentru păstrat combustibilul.

Vagonul magazie pentru efecte de spital

Acest vagon este destinat, pentru păstrarea ru-făriei pentru paturi și a materialului de pansamente.

Acest vagon este luat dintre vagoanele sanitare cu frână.

Ea constă din șase despărțituri dispuse câte trei de fie-care parte pe lângă pereții longitudinali a vagonului, lăsând între aceste două rânduri de despărțituri un coridor de comunicație.

Fie-care despărțitură este prevădută în interior cu 4 rafturi, iar spre coridor este închisă de un perete cu două uși rulante și cu închietori.

În coridor s'a așezat un scaun, o scară de serviciu și mai multe cuere.

Inventarul acestui vagon este:

Inventar:

Sase compartimente cu câte 3 rafturi pentru linergie cu 12 uși rulante cu închietori. În coridor: patru polițe, patru-spre-zece cuere de fer fixate la perete, un scaun fără spătar și una scară dublă pentru serviciu.

Formarea trenurilor sanitare.

Cu cele 200 vagoane seria Cd, destinate a fi transformate în vagoane sanitare; după cum am arătat mai sus; să pot forma opt trenuri sanitare.

Fie-care tren sanitar se va compune maximum din 24 vagoane, dintre care: 16 vagoane sanitare pentru transportul răniților, 4 vagoane cu instalațiuni speciale și 4 luate din parcul C. F. R. fără instalațiuni speciale.

Aceste vagoane începând de la mașină spre coada trenului, vor fi aranjate în modul următor:

1) Un vagon de siguranță; cu frână, luat dintre vagoanele seria D; destinat pentru personalul trenului.

2) Un vagon pentru aprovizionare, luat dintre vagoanele ordinare de marfă acoperite seria G.

3) Un vagon bucătărie (fără frână).

4) Un vagon sufragerie și sală de mâncare (cu frână).

5) 16 vagoane sanitare, dintre care: 15 cu câte 8 paturi pentru transportul soldaților răniți, iar unul cu 4 paturi pentru transportul oficerilor răniți (dintre aceste vagoane, cel puțin 4 vor trebui să fie prevădute cu frână).

Și fiind-că balustradele, de la peronul cu fusul frânal, sunt fixe și nu permit încărcarea răniților pe la acest capăt al vagonului se va observa ca nici odată două asemenea vagoane să nu fie aranjate în tren unul după altul.

6) Un vagon farmacie și sală de disecție (fără frână).

7) Un vagon magazie pentru rufărie și efecte spitalicești (cu frână).

8) Un vagon de cl. I-a, cu intercomunicațiune, destinat pentru comandantul trenului și personalul medical și

9) Un vagon final, acest vagon va fi un vagon cu frână din seria D sau Gb.

În caz când se va cere formarea unui tren sanitar, mai înainte de toate se va dispune dirigerea numărului necesar de vagoane seria Cd către atelierul central din București, care imediat va demonta băncile de călători din fie-care vagon, și va proceda pe de o parte la instalarea mobilierului fix în vagoanele speciale (bucătărie, sufragerie și farmacie) după vagoanele model, iar pe de altă parte, la instalarea lăvarelor și closetelor în vagoanele pentru răniți. Aceste instalațiuni se pot executa de atelier în timp de două zile, în acest timp bine înțeles nu se coprinde și timpul necesar pentru adunarea vagoanelor în atelier.

O dată cu executarea acestor lucrări, se vor aduce din depozitele spitalului militar central toate rechisitele necesare conform inventarului fie-cărui dintre aceste vagoane, și se vor așeza în locurile și în modul arătat în această descrițiune.

De oare-ce partea esențială a trenurilor sanitare sunt vagoanele pentru răniți, vom face o scurtă recapitulațiune a modului instalării paturilor în aceste vagoane.

În acest scop se va aduce pentru fie-care vagon: 8 capre, 8 târgi, 32 pernițe și 8 polițe.

Mai întâiu se va așeza câte două pernițe pe fie-care braț al caprelor, prin introducerea acestor brațe în urechile perniților, după aceasta să vor pune câte 4 capre în fie-care compartiment, așezându-le câte două în picioare, cu brațele spre pereți, care se vor atârna de cârligele fixate în stâlpii pereților longitudinali. După ce caprele au fost astfel fixate de pereți se vor așeza târgile pe pernițele corespunzătoare, și se vor lega cu curelele acestora.

Fiind-că așezarea târgilor de jos prezintă oarecare dificultăți, se va începe mai întâiu prin așezarea acestora. În acest scop se vor împinge caprele în lături și după ce se vor pune târgile de jos ele se vor retrage eărăși în pozițiunea lor primitivă unde se vor ficsa introducând zăvorul de la talpa caprei în gaura corespunzătoare din podeală

În urmă se vor așeza tărgile superioare și polițele. La demontarea tărgilor se va proceda în mod invers.

Tot astfel se va proceda și la așezarea sau scoaterea tărgilor cu bolnavi.

Încărcarea și descărcarea răniților

După cum am menționat deja, bolnavii sunt aduși la tren cu tărgile paturilor din vagoanele sanitare, rămâne să arătăm cum se face înbarcarea și debarcarea lor.

Trenul fiind adus la locul de înbarcare, se va proceda imediat la lăsarea în jos a tuturilor balustradelor mobile de la peroanele vagoanelor, se vor deschide ambele canaturi de la ușile persoanelor, se vor scoate tărgile de la paturi și se vor distribui pentru aducerea răniților.

Răniții aduși la tren pentru a-i putea urca cu ușurință pe tărgi în vagon spre a-i așeza pe caprele respective, s'a adoptat niște punți.

Aceste punți se razimă cu un capăt pe pământ iar cu cel-l'alt capăt pe treapta de sus a scării peronului vecin, având de grijă a agăța de suportul balustradei unul din cârligele cu care este prevăzut acest capăt al punții. Fiecare tren sanitar este însoțit de opt asemenea punți care se păstrează în vagonul final.

Odată răniții îmbarcați și așezați în paturile lor, se vor închide ușile, se vor ridica în sus și fixa balustradele persoanelor și se vor ridica punțile pentru a le depune în vagonul final, cu aceasta terminându-se încărcarea, trenul este gata de plecare.

Ajuns la locul de destinație, debarcarea răniților se va face în același mod ca la înbarcare.

Terminând descrierea trenurilor sanitare; prin care s'a arătat tipul vagoanelor destinate pentru

acest scop; instalațiunile fixe și rechizitele ce servesc la transformarea lor în vagoane sanitare pentru transportul răniților, modul lor de întreținere, precum și inventarul fie-cărui vagon, reamintim că afară de obiectele prevăzute în aceste inventare, trenurile sanitare vor fi aprovizionate în timpul funcționării lor, cu toate materialele de farmacie, pansament și hrană, după cum va hotărî serviciul medical al armatei, care va stabili în același timp și numărul personalului sanitar necesar pentru fie-care tren.

Din cele arătate până aci, vedem că cele 8 trenuri sanitare, pot fi considerate ca tot atâtea spitale ambulante cu câte 120 paturi, înzestrate fiecare cu mobilierul, instalațiunile și aparatele de farmacie și chirurgie necesare pentru a le asigura buna lor funcționare, a asigura confortul și bunul tratament al bolnavilor.

Privită din acest punct de vedere, organizarea trenurilor noastre sanitare, nu lasă nimica de dorit.

De asemenea dacă considerăm că un transport de răniți, cu trenurile sanitare, în ori-ce punct al țării, se poate face cel mult în 24 de ore, transportul zilnic ce s'ar putea face cu cele 8 trenuri sanitare; ar fi de cel puțin 1000 bolnavi.

Transportul grabnic pe căile ferate, confortul și îngrijirea medicală dată bolnavilor în timpul transportului, va reduce de sigur în mod simțitor numărul deceselor. Așa că cu drept cuvânt putem zice: că trenurile sanitare sunt o instituție umanitară intrând ca factor principal în organizațiunea generală a armatelor noastre.

G. FRUNZĂ.

Notă. — Acest articol era să fie însoțit de mai multe planșe; claritatea descrierilor însă credem că ne dispensează de a le mai insera, cu atât mai mult că reproducerea ar fi întârziat prea mult apariția acestui număr.

N. R.